

KÉRDÉSEK, AMELYEKRE NINCS EGYMONDATOS VÁLASZ

■ Asztaltársaságunk állandó témája a felvidéki magyarság helyzete és jövője. Megmarad? Beolvad? Lassú elhalás a sorsa, vagy a számbeli csökkenés egyszer csak megáll, és megmarad a kemény mag? Elég erősek a közösségépítő mozgalmak, vagy a többség nyomása az erősebb? Annál is inkább, hogy Szlovákia „modern” ország, nem hátra, a múltba tekintget, hanem előre, fejlődik, az „elitklubba” is bevették, amikor bevezette az eurót. Egyszerűen vonzó az, amit a mai Szlovákia kínál azoknak a magyaroknak, akik csak jól, sőt jobban akarnak élni, s elegendő van a múlt, a hontalanság éveitől sirámokból és a bocsánatkérés, illetve az erkölcsi és anyagi kárpótlás elmaradásának a felelőtlenségéből. Attól nem lesz olcsóbb a kenyér, mondják egyes magyarok cinikusan, ha a szlovák államfő megköveti a felvidéki magyarokat a háború utáni meghurcoltatásokért... És ugyan miért lenne nekem jobb, ha a dunaszerdahelyi vasútállomáson magyarul is kiírnák a város nevét? S mit old meg, ha nem Nagyová Alzbeta lesz a személyimben, hanem Nagy Erzsébet? Kérdéseket mindig könnyebb feltenni, mint megválaszolni azokat, különösen akkor, amikor nincs egyszerű, egymondatos válasz. Valójában nem biztos, hogy jobb lesz majd a dunaszerdahelyieknek, ha a vasúti megállóban magyarul is kiírják az egyik legmagyarabb felvidéki város nevét, esetleg az arra járó idegen számára válik csak nyilvánvalóvá a mindenki által ismert tény, hogy ebben a városban nemcsak szlovákok laknak, hanem magyarok is. S vannak, akik nem értenek egyet azzal, hogy „ezt a nyilvánvaló tény” azért kell így is megmutatni, mert ez az igazság. Valójában semmit nem old meg az egyén problémáiból, ha hivatalosan is magyarul írja a nevét, de az biztos, hogy „önazonos” lesz. Mert az igazság az, hogy ő Nagy Erzsébet, és nem Nagyová Alzbeta. S emellett a többség is szembesül az igazsággal...

Eddig jutottam el gondolataimban, amikor is elérkeztünk a március 5-i parlamenti választásokig. Az eredmények ismeretében alábbhagyott optimizmusom, és szaporodott azoknak a kérdéseknek a száma, amelyekre nem igazán tudom a választ. És az sem vigasztal, hogy ezzel nem vagyok egyedül. Vajon melyik Szlovákia igazi arca? Az, amelyiket eddig mutatott, vagy az, amelyiket a választások eredményeként megismerhettünk protestpártokkal, Európa-, és kisebbségellenességgel, neonácikkal, hisztérikus, magamutogató politikusokkal és identitászavaros magyarokkal? Valószínűleg mindkettő igaz valamennyire, mint ahogy az is, amiről eredetileg írni akartam, nevezetesen, hogy bár az elmúlt évtizedben csak sodródik a felvidéki magyarság az árral, elfogadja, hogy nélküle születnek döntések róla, naponta megtapasztalható a megmaradás szándéka. A rendszerváltozás utáni években sokáig az volt a fő gond, hogy nem volt civil élet, nem voltak olyan társadalmi szervezetei, amelyek az identitást erősítették volna. Ellenben volt három párt, az próbálta meg összefogni a magyarságot. Majd amikor a társadalmi realitás kikényszerítette az összefogást, és megalakult az egységes magyar politikai érdekképviselet, illetve jelentkeztek az első sikerek, beindult a közösségépítés. A legvengült Csevadok megerősödött, újra elfoglalta a helyét a társadalomban, és a hagyományok ápolásával ténylegesen hozzájárult s járul hozzá napjainkig a magyarság megmaradásához. Mert mi mással magyarázható Abaújszina település magyarságának megmaradása, mintsem azzal az ugyan fennköltnek hangzó, de igaz állítással, hogy a kultúrának tényleg van megtartó ereje, hiszen ebben az inkább szlovák faluban, ahol már régen nincs magyar iskola, nem csökkent, hanem növekedett a magyarság lélekszáma az ezredforduló és 2011 között. Miközben a szlovákiai magyarság rohamosan fogy... Abaújszina van egy erős Csevadok, és szervezi a „magyar életet” a faluban. A recept ilyen egyszerű.

Szlovákia égető problémája, hogy fiataljai elvándorolnak. A magasan kvalifikált szakemberek és a szakmunkások Nyugat-Európában próbálnak szerencsét, a leendő értelmiség egy része ott marad, ahol tanul, leggyakrabban Csehországban, Magyarországon, Hollandiában, Németországban. Csehország vonzása nagyon erős a szlovákiai magyar fiatalok körében is, s mivel nyelvi akadály nem áll fenn, sokan tanulnak cseh egyetemeken, főként Prágában és Brnóban. A legrégebbi az Ady Endre Diákkör, amely 1957 óta fogja össze a Prágában tanuló magyar diákokat, akik a vonzó cseh közegben sem akarnak nyelvet s identitást váltani. Az 1969-ben alakult Kazinczy Ferenc Diákkör, a brnói magyar egyetemisták szervezete Morvaország szívében őrzi a magyar hagyományokat és az identitást. A szlovákiai egyete-

mek mindegyikén megalakult a magyar diákszervezet, s az egykori Csehszlovákia területén működő diákszervezetek ernyőszervezete a Diákhálózat. Korábbi vezetői ma a politikai érdekképviseletben vállalnak szerepet. A közösségépítés igénye hozta létre a Via Nova – Új Út Ifjúsági Csoportot, először a Magyar Koalíció Pártján belül, de később önállósodott, igaz, soha nem szakadt el teljesen a magyar párttól, vállalja annak céljait és politikájának helyi megvalósítását. Dél-Szlovákiában szervezi az ifjúság magyar rendezvényeit, a megemlékezéseket, ismeretterjesztő esteket. A Via Nova tagjai aktív szerepet vállalnak a magyar iskolák védelmében úgy is, hogy a beíratás előtt felkeresik a magyar szülőket és az anyanyelvi iskola mellett érvelnek. Szorgalmazzák a magyar feliratokat, a névmagyarosítást, a magyar–magyar kapcsolatok ápolásában fontos szerepe van az általuk szervezett Határtalan fesztiválnak és a Kapocs-tábornak. A szervezet ott volt a Felvidéki Labdarúgó Bajnokság és különböző tehetségkutató rendezvények, valamint a Martosi Szabadegyetem bölcsőjénél is. Ha azt mondom, hogy vizuális kétnyelvűség, itt a Felvidéken elsöre mindenkinek a Kétnyelvű Dél-Szlovákia (KDSZ) Mozgalom jut az eszébe. Ez az a fiatalokból álló csoport, amely látványos gerillaakciókkal hívta fel a lakosság és a hatóságok figyelmét a hiányzó magyar feliratokra. Arra, hogy a kisebbségi nyelvhasználati törvényben foglaltak végrehajtása akadozik. Egyrészt azért, mert a hatalom elhanyagolja, másrészt azért, mert a magyar közösség nem kényszeríti ki. Hagyja, hogy még az a kevés is elveszen vagy ne jelenjen meg a mindennapi életben, amire a szűkkeblű szlovák törvénykezés lehetőséget ad. Ma még talán nincs kellően értékelve annak a munkának az eredménye, amit a KDSZ aktivistái végeztek el: tudatosították a magyarokkal, hogy másképp is lehetne, hogy másképpen kellene. A magot azonban elvetették, s ami a fiatal generációk számára fontos, hogy bátran és látványosan tették. De a felvidéki magyar választó ezt a munkát sem igazán értékelte, mert március ötödikén nem ment el szavazni ezekre a fiatalokra (sem). Mert ahogy a Via Nova, úgy a Kétnyelvű Dél-Szlovákia tagjai is vállalnának politikai szerepet, az MKP listáján indultak is a március 5-i választáson, de üzenetük nem jutott el kellő számú választóhoz. Hol a hiba? Mi olvasható ki mindebből? Milyen állapotban van a felvidéki magyarság? A közösségépítésben meddig jutott el? Ha egyszer vannak erős és tömeges civilszervezetek, civil kezdeményezések és mozgalmak, akkor miért ilyen gyenge a magyar közösség politikai hangja a Felvidéken? Nagyt változott a világ errefelé, az biztos, de a változás – amit gyakran fejlődésnek neveznek – azt eredményezte, hogy „elaprózódott” a magyar közösség, a helyi kötődések mintha kiszorították volna a „nagy egészhez” való tartozás tudatosításának szükségességét. Ma már szinte minden apró közösség artikulálni tudja érdekeit, több ezer polgári egyesület és különböző szövetségek, szervezetek működnek a Felvidéken, de nem tudják – vagy nem is igazán akarják – artikulálni érdekeiket parlamenti szinten. Tudathasadásos állapot. A kisközösségek működnek, dolgoznak, s bár naponta szembesülnek az államapparátus gáncsoskodásával, és pénzért se Pozsonyba mennek, ahova az adójukat fizetik, hanem Magyarországra, szavazni azonban mégsem mennek el, hogy megpróbáljanak véget vetni ennek az állapotnak. Soha olyan kevés magyar honatya nem ült a pozsonyi törvényhozásban, mint most: heten, a Most–Híd szlovák–magyar vegyes pártból. Egy szlovákiai magyar történész mondta: hiába, a közösség közösségi jogok nélkül nem tud hosszú távon építkezni...

Haják-Szabó Mária

